

Laste heaolu hindamise võimalused, andmetega seotud kitsaskohad ja lahendused

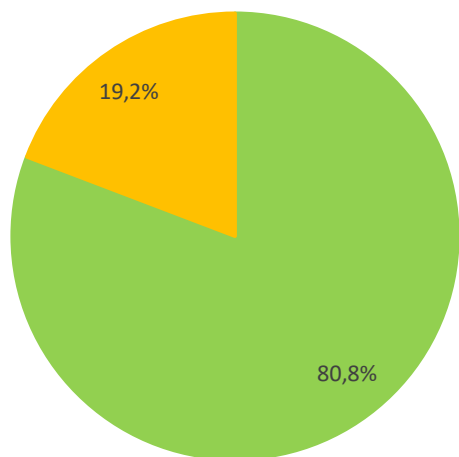
Riigikogu
30. august 2019

Andra Reinomägi
Laste ja noorte õiguste osakond
Õiguskantsleri Kantselei

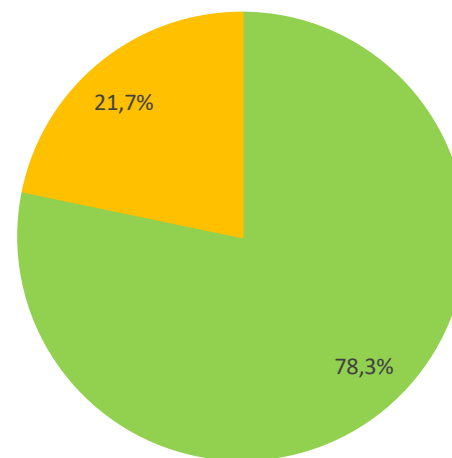

Mis on pildil?

Laste osakaal rahvastikus

Lapsepõlv elukaares

Allikas: Statistikaamet, 2019, 2017

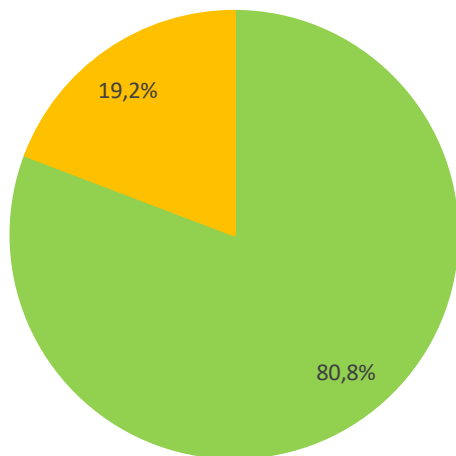

Lapsed moodustavad olulise osa ühiskonnast

Laste osakaal rahvastikus

(1. jaanuar 2019)

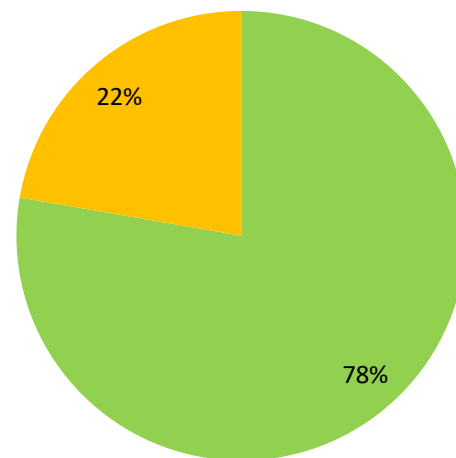
0-17aastased 19,2% kogurahvastikust

Lapsepõlve periood elukaares

Oodatav eluiga sünnil 78,23aastat (2017.a.)

Täiskasvanuiga (61,23 aastat); lapsepõlv (17 aastat)

Lasteombudsman Eestis

19.03.2011 jõustus õiguskantsleri seaduse muudatus, millega täiendati õiguskantsleri seaduse §-i 1 lõikega 8, mis sätestab:

“Õiguskantsler täidab tulenevalt lapse õiguste konventsiooni artiklist 4 lapse õiguste kaitse ja edendamise ülesandeid.”

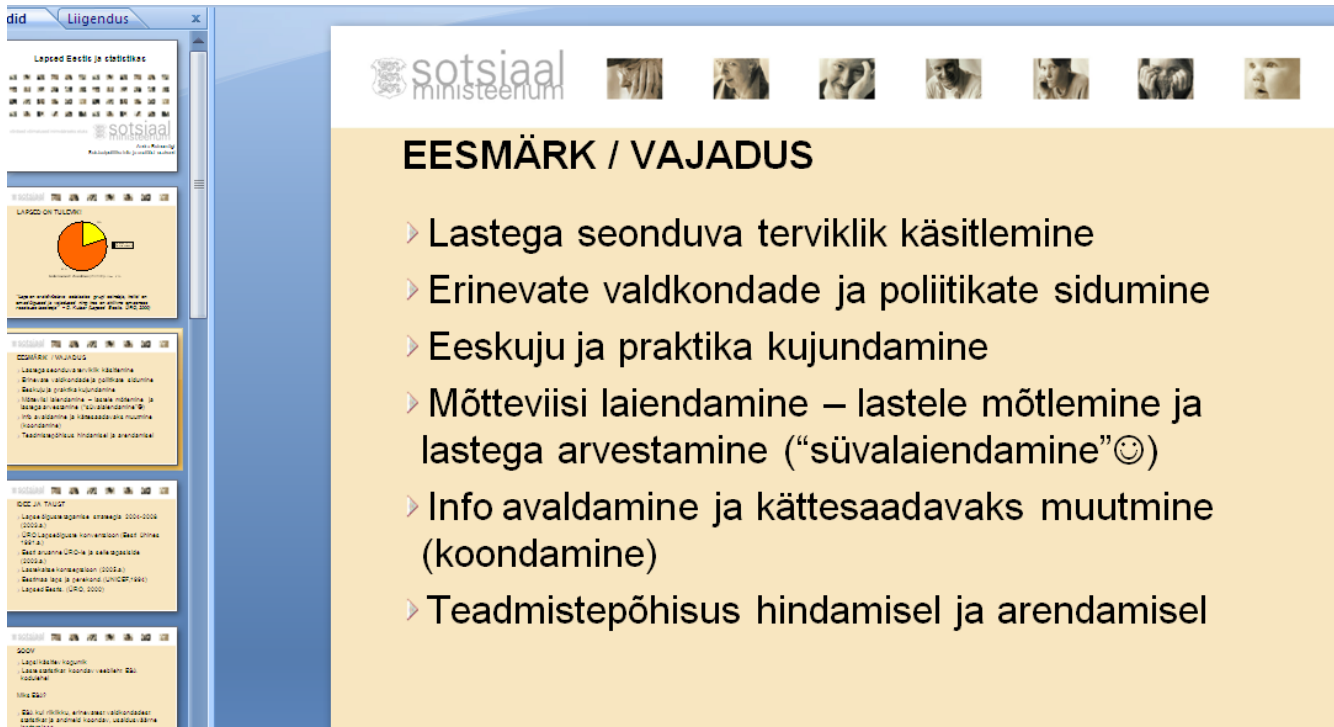
Lasteombudsmani ülesanded:

- seista selle eest, et kõik, kes langetavad lastesse ja noortesse puutuvaid otsuseid, austaksid lapse õigusi ning lähtuksid laste ja noortega seotud otsustes ainult nende parimatest huvidest;
- juhtida erapooletult tähelepanu lastekaitse probleemidele ühiskonnas;
- tutvustada lapse õigusi ühiskonnale;
- olla laste eestkõneleja ja kaasaja.

Edendustöö raames:

- juhib õiguskantsler erapooletult tähelepanu laste valdkonna probleemidele (nt õiguskantsleri ümarlaud laste vaesuse leevendamiseks 6.03.2012; õiguskantsleri 28.01.2013 avalik pöördumine sotsiaalministri poole laste kehalise karistamise keelustamiseks);
- tutvustab lapse õiguste põhimõtteid nii lastele kui täiskasvanutele (sh viib läbi koolitusi ja seminare);
- aitab lastel tõstatada neile olulistel teemadel diskussioone ühiskonnas (nõuandev kogu);
- korraldab ja toetab uuringute ja analüüside läbiviimist;
- annab soovitusi laste olukorra parandamiseks;
- teeb koostööd erinevate lapse õiguste kaitse ja edendamisega seotud organisatsioonidega nii Eestis kui teistes riikides.

Kevadel 2007 Statistikaametis...

The screenshot shows a web interface for the Estonian Statistical Agency. At the top, there is a navigation bar with the text "did Liigendus" and a search icon. Below this, there is a header section with the logo of the "sotsiaalministeerium" (Ministry of Social Affairs) and a row of small images. The main content area is titled "EESMÄRK / VAJADUS" (Objective / Requirement) and contains a list of bullet points. On the left side of the dashboard, there are several smaller sections, including a calendar for "Lapsed Eestis ja statistikas" (Children in Estonia and statistics), a pie chart titled "LAPSID ON TULONI" (Children are income), and several text blocks with sub-headers like "KOGUMIKU VAJADUS" (Community need) and "INFO JA TÄHT" (Info and light).

•Kogumiku “Lapsed” ja laste statistika rubriigi I suurem koosolek.

•Eesmärgid siis:

1) lapsi käsitlev kogumik;

2) laste statistika rubriik ESA kodulehel (indikaatorid, aegread, regulaarne uuendamine)

Koostöös Statistikaameti ja teiste partneritega...

- Kogumik Laste heaolu (detsembris 2013)
- Laste heaolu mõõtmise käsitus (jaanuar 2014) - metoodika arendus
- Rubriik Laste heaolu (statistikatööde kirjelduse järgi on selle eesmärk olulisemate indikaatorite regulaarne avaldamine statistika andmebaasis)
- Heaolu rubriigi täiendamise töörühma töö jätkumise olulisus, sest...

Laste heaolu mõõtmise käsitletus (2014) ja heaolu rubriik (2019)

Tabel 1. Heaolu mõõtmise mudel.

Süsteemi- tasand	Heaolu dimensioon	Mõõdikud	
		Objektiivsed mõõdikud, täiskasvanute poolt antud hinnangud (lapsekeskne)	Lapse subjektiivsed hinnangud (lapsest lähtuv)
Mikrosüsteem			
	Füüsiline heaolu		
	Majanduslik heaolu		
	Psühholoogiline ja emotsionaalne heaolu		
	Sotsiaalne heaolu		
	Kognitiivne ja hariduslik heaolu		
Mesosüsteem			
	Füüsiline heaolu		
	Majanduslik heaolu		
	Psühholoogiline ja emotsionaalne heaolu		
	Sotsiaalne heaolu		
	Kognitiivne ja hariduslik heaolu		
Eksosüsteem			
	Füüsiline heaolu		
	Majanduslik heaolu		
	Psühholoogiline ja emotsionaalne heaolu		
	Sotsiaalne heaolu		
	Kognitiivne ja hariduslik heaolu		

Makrosüsteem

ES

[In English](#)

[Andmebaasi algusse](#) - [Valdkonnad](#)

Statistika andmebaas: [Sotsiaalelu](#)

Laste heaolu

- LES87: 0-14-AASTASED LAPSED ASUTUSEKESKSES LASTEHOIUS VANUSERÜHMMA, OSALETUD TUNDIDE ARVU JA SOO JÄRGI** - Uuendatud: 06.03.2019
  - Aasta: 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, ... (14)
  - Vanuserühm: 0-14, 0-2, 3-6, 7-14 (4)
  - Osaletud tundide arv: Kokku, 1-29, 30 ja rohkem (3)
  - Sugu: Poisid ja tüdrukud, Poisid, Tüdrukud (3)
- LEV11: LASTE ELAMISTINGIMUSED LAPSE VANUSE JA SOO JÄRGI** - Uuendatud: 06.03.2019
  - Aasta: 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018 (9)
  - Vanus: 0-17, 0-5, 6-11, 12-17 (4)
  - Näitaja: Väga väikese töötensivsusega leibkondades elavate laste määr, %, ... (4)
  - Sugu: Poisid ja tüdrukud, Poisid, Tüdrukud (3)
- LEV12: LASTEGA LEIBKONNA KULUTUSED LEIBKONNALIIKME KOHTA AASTAS LEIBKONNATÜÜBI JÄRGI** - Uuendatud: 06.03.2018
  - Aasta: 2010, 2011, 2012, 2015, 2016 (5)
  - Näitaja: Kulutuste suurus, eurot, Osatähtsus (kulutused kokku = 100), % (2)
  - Kulutuste liik: Kulutused kokku, Tarbimiskulud, Toit ja alkohoolita joogid, ... (49)
  - Leibkonna tüüp: Lastega leibkond, Täiskasvanu ja laps(ed), ... (7)
- LEV13: VAESUSES JA MATERIAALSES ILMAJÄETUSES ELAVAD LAPSED VANUSE JA SOO JÄRGI** - Uuendatud: 06.03.2019
  - Aasta: 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018 (9)
  - Vanus: 0-17, 0-2, 3-6, 7-17 (4)
  - Näitaja: Suhtelise vaesuse määr, %, Suhtelises vaesuses elavad lapsed, tuhat, ... (8)
  - Sugu: Poisid ja tüdrukud, Poisid, Tüdrukud (3)
- LEV14: IMIKUSURMAD SURMA PÕHJUSE, LAPSE SOO JA EMA VANUSE JÄRGI** - Uuendatud: 14.06.2019
  - Aasta: 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018 (9)
  - Surmapõhjus: Kõik põhjused, Nakkus- ja parasiithaigused (A00-B99), ... (12)
  - Emma vanus: Vanuserühmad kokku, Alla 15, 15-19, 20-24, 25-29, ... (10)
  - Sugu: Poisid ja tüdrukud, Poisid, Tüdrukud (3)
- LEV15: 0-17-AASTASTE LASTE SURMAD 100 000 SAMAEALISE KOHTA SURMA PÕHJUSE JA LAPSE SOO JÄRGI** - Uuendatud: 14.06.2019
  - Surmapõhjus: Kõik põhjused, Nakkus- ja parasiithaigused (A00-B99), ... (12)
  - Aasta: 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018 (9)
  - Sugu: Poisid ja tüdrukud, Poisid, Tüdrukud (3)
- LEV16: LASTE ENESETAPUD VANUSE JA SOO JÄRGI** - Uuendatud: 14.06.2019
  - Vanus: 10-17, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 (9)
  - Aasta: 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018 (9)
  - Sugu: Poisid ja tüdrukud, Poisid, Tüdrukud (3)

Tänapäevased probleemid

- Terviklik, lapse õigustest ja heaolust lähtuv laste olukorra hindamine on Eestis lünklik. Indikaatorid on killustunud.
- Regulaarstatistikas ei avaldata iga-aastaselt **alla 18-aastaste** laste kohta andmeid (sh erinevad standardlõiked!).
- Takistuseks on nii andmekogude ülesehitus (andmeid kogutakse agregeeritud kujul) kui ka andmete puudumine. (Näiteks on andmete agregeerituse tõttu keeruline saada ülevaadet **0–17-aastaste laste** kohta tervishoiuvaldkonnas, jälgida asendushooldusel olevate laste käekäiku jne.)
- Lapse heaolu mõõtmise käsitlemisel osundas lapsest lähtuvate näitajate puudumisele mitmes valdkonnas, sh majandusliku ja sotsiaalse heaolu kirjeldamisel (laste subjektiivseid hinnanguid kajastavate andmete ja uuringute vähesus).
- Lisaks tuleb seni avaldatud andmete puhul kriitikana välja tuua ka lapsekeskse statistika puudumine peavoolustatistikas: näiteks avaldatakse regulaarselt statistikat lastega leibkondade arvu ja osakaalu kohta (leibkond kui vaatlusühik), kuid selle kõrval puudub lapsekeskne statistika laste arvu ja osakaalu kohta erinevat tüüpi leibkondades (laps kui vaatlusühik), mis annab andmetele sisuliselt hoopis teise, lastest lähtuva tähenduse.

Õiguskantsleri raport ÜROle (2015)

Soovitus riigile:

- avaldada peavoolustatistikas nii lapsekeskseid (laps kui vaatlusühik) kui lapsest lähtuvaid (laps kui andmeallikas) andmeid, tuues igas valdkonnas välja vanuserühma 0–17-aastased;
- jätkata andmekogumist laste endi käest, hõlmates ka majandusliku ja sotsiaalse heaoluga seotud küsimusi;
- luua laste heaolu kajastav mõõdikute süsteem ja avaldada iga-aastaselt vastavad näidikud lapse õiguste tagamise hindamiseks;
- asendada andmekogumissüsteemides lapsi puudutavad agregeeritud andmed individuaalandmetega või täiendada andmekogumissüsteeme selliselt, et oleks võimalik teha väljavõtteid ning kombineerida ja avaldada andmeid erinevate laste vanusrühmade kohta huvipoolse vajaduse ja traditsioone arvestades.

ÜRO Lapse Õiguste Komitee soovitused Eestile

- 2003:

10. Komitee julgustab osalisriiki:

- a) kaaluma laste õiguste iga-aastase statistika avaldamist, nagu tehakse Statistikaametis teiste elualade kohta;
- b) jätkama mitmekülgse teabe kogumist alla 18-aastaste isikute kohta konventsiooni iga valdkonna, sealhulgas kõige haavatavamate rühmade (näit. kuritarvitamise ja väärkohtlemise ohvrid) lõikes, ja käsutama saadud andmeid konventsiooni rakendamise hindamiseks ja strateegia kavandamiseks.

- 2017: kordas soovitust

11. Juhindudes üldisest kommentaarist nr 5 (2003) rakendamise üldmeetmete kohta, **kordab komitee oma eelmist soovitust** (CC/C/15/Add.196, paragrahv 10 (a) ja (b)) ja soovitab täiendavalt, et osalisriik:

- a) töötaks välja tervikliku, konventsiooni kõiki valdkondi hõlmava teabesüsteemi;
- b) koguks ja avaldaks peavoolustatistikas piisavalt lapsekeskseid andmeid;
- c) võtaks statistilise informatsiooni määratlemisel, kogumisel ja levitamisel arvesse mõistelist ning meetodilist raamistikku, mis on sätestatud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Ülemvoliniku Ameti aruandes nimega *Inimõiguste Indikaatorid; mõõtmise ja rakendamise juhised* (2012).

Kokkuvõtteks

EESMÄRK: tervikvaade heaolule.

- Laste kui ühiskonnagrupi parem nähtavus.
- Lapse olukorra regulaarne hindamine:
  - lastega seotud ühtsete, ajas jälgitavate, nii laste (lapsest lähtuv, lapsekeskne) kui leibkonna perspektiivi arvesse võtvate indikaatorite kogumine, avaldamine, esitamine;
  - laste enda perspektiivi arvestamine (uuringute arendamine, konsolideerimine);
  - lapse õiguste monitoorimise jätkumine;
  - laste olukorra ja heaolu hindamine tervikuna (heaolu mõõtmise käsitlus; mõjuanalüüsid).
- Struktureeritud mõõdikute loend, mida aktualiseeritakse, mida saab kasutada erinevate poliitikate kujundamisel, analüüsimisel ja mis annab sama lähtealuse nii ministriumitele kui ka teisele laste heaolu analüüsivatele institutsioonidele.
- Ühiskondlikke protsesside mõjuanalüüs laste heaolule (nt muutused majanduses, sotsiaalpoliitilised meetmed jne).
- Ühiskonna teadlikkuse tõstmine laste olukorrast ja õiguste tagatusest.

Märkamata, sekkumata jätmine = kõrge hind ühiskonnale! Inimvara on kallis!

Tänan!

